

ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПІДГОТОВКУ ЕКОНОМІСТІВ І МЕНЕДЖЕРІВ СФЕРИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

© 2019 БОНДАРЕНКО О. М., ЗАХАРЧЕНКО Л. А., ОЛТЯН І. П.

УДК 378.147:005:621.39

Бондаренко О. М., Захарченко Л. А., Олтян І. П. Впровадження дуальної освіти в підготовку економістів і менеджерів сфери телекомунікацій на засадах компетентнісного підходу

Розглянуто специфіку та переваги впровадження дуальної освіти в підготовку економістів і менеджерів сфери телекомунікацій на засадах компетентнісного підходу. Мета дослідження – розгляд теоретико-методологічних засад і практичних аспектів впровадження дуальної освіти на засадах компетентнісного підходу до підготовки фахівців з економіки та менеджменту сфери телекомунікацій. За допомогою аналізу емпіричних даних, отриманих під час проведеного соціологічного дослідження, виявлено потребу ринку праці у фахівцях, які отримують практико-орієнтовану освіту на засадах компетентнісного підходу. Зроблено висновок про необхідність і можливість впровадження дуальної форми для розвитку системи вищої освіти України. Методи дослідження – теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури, опитування, системний, комплексний та історичний методи, методи порівняння, а також специфічні методи – структурний, факторний і структурно-функціональний аналіз.

Ключові слова: дуальна освіта, ринок праці, роботодавці, компетентнісний підхід, компетенції

Рис.: 4. **Бібл.:** 16.

Бондаренко Олена Михайлівна – кандидат філософських наук, старший викладач, кафедра менеджменту та маркетингу, Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова (вул. Ковальська, 1, Одеса, 65029, Україна)

E-mail: 7871996@gmail.com

Захарченко Лоліта Анатоліївна – кандидат економічних наук, професор, директор Науково-навчального інституту економіки та менеджменту Одеської національної академії зв'язку ім. О. С. Попова (вул. Ковальська, 1, Одеса, 65029, Україна)

E-mail: 7871996@gmail.com

Олтян Ірина Павлівна – студент, Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова (вул. Ковальська, 1, Одеса, 65029, Україна)

E-mail: 7871996@gmail.com

УДК 378.147:005:621.39

UDC 378.147:005:621.39

Бондаренко Е. М., Захарченко Л. А., Олтян И. П. Внедрение дуального образования в подготовку экономистов и менеджеров сферы телекоммуникаций на основе компетентностного подхода

Рассмотрены специфика и преимущества внедрения дуального образования в подготовку экономистов и менеджеров сферы телекоммуникаций на основе компетентностного подхода. Цель исследования – рассмотрение теоретико-методологических основ и практических аспектов внедрения дуального образования на основе компетентностного подхода в подготовку специалистов по экономике и менеджменту сферы телекоммуникаций. С помощью анализа эмпирических данных, полученных в результате проведенного автором социологического исследования, выявлена потребность рынка труда в специалистах, которые получают практико-ориентированное образование на основе компетентностного подхода. Сделан вывод о необходимости и возможности внедрения дуальной формы для развития системы высшего образования Украины. Методы исследования – теоретический анализ психолого-педагогической литературы, опрос, системный, комплексный и исторический методы, методы сравнения, а также специфические методы – структурный, факторный и структурно-функциональный анализ.

Ключевые слова: дуальное образование, рынок труда, работодатели, компетентностный подход, компетенции.

Рис.: 4. **Библ.:** 16.

Бондаренко Елена Михайловна – кандидат философских наук, старший преподаватель, кафедра менеджмента и маркетинга, Одесская национальная академия связи им. А. С. Попова (ул. Кузнечная, 1, Одесса, 65029, Украина)

E-mail: 7871996@gmail.com

Захарченко Лолита Анатольевна – кандидат экономических наук, профессор, директор Учебно-научного института экономики и менеджмента Одесской национальной академии связи им. А. С. Попова (ул. Кузнечная, 1, Одесса, 65029, Украина)

E-mail: 7871996@gmail.com

Олтян Ирина Павловна – студент, Одесская национальная академия связи им. А. С. Попова (ул. Кузнечная, 1, Одесса, 65029, Украина)

E-mail: 7871996@gmail.com

Bondarenko O. M., Zakharchenko L. A., Oltyan I. P. Introducing the Dual Education in the Training of Economists and Managers of the Telecommunication Sphere on the Basis of Competence Approach

The specificity and advantages of introduction of the dual education in the training of economists and managers of the sphere of telecommunications on the basis of competence approach are considered. The research is aimed at considering the theoretical-methodological bases and practical aspects of the introduction of dual education on the basis of competence approach in the training of specialists in economics and management of telecommunications. The analysis of empirical data, obtained as a result of the sociological research conducted by the author, identified the need of the labor market in the specialists who receive practical-oriented education on the basis of competence approach. The conclusion is made about necessity and possibility of introduction of the dual form for development of the higher education system of Ukraine. Methods of the research are theoretical analysis of the psychologic-pedagogical literature, surveying; system, complex and historical methods; methods of comparison. Special methods are structural, factorial, and structural-functional analyses.

Keywords: dual education, labor market, employers, competency approach, competencies.

Fig.: 4. **Bibl.:** 16.

Bondarenko Olena M. – Candidate of Sciences (Philosophy), Senior Lecturer, Department of Management and Marketing, Odessa National Academy of Telecommunications named after A. S. Popov (1 Kovalska Str., Odessa, 65029, Ukraine)

E-mail: 7871996@gmail.com

Zakharchenko Lolita A. – Candidate of Sciences (Economics), Professor, Director of the Educational and Research Institute of Economics and Management of Odessa National Academy of Telecommunications named after O. S. Popov (1 Kovalska Str., Odessa, 65029, Ukraine)

E-mail: 7871996@gmail.com

Oltyan Irina P. – Student, Odessa National Academy of Telecommunications named after A. S. Popov (1 Kovalska Str., Odessa, 65029, Ukraine)

E-mail: 7871996@gmail.com

Сучасний ринок праці відрізняється особливою вимогливістю роботодавців до компетентностей фахівців економічних та управлінських спеціальностей сфери телекомунікацій. Це обумовлюється розвитком інфокомунікаційних технологій і впровадженням нових загальновищаріаних світових стандартів. Заклади вищої освіти намагаються задовольнити вимоги роботодавців, реалізуючи компетентнісний підхід до професійної освіти, що передбачає формування компетенцій майбутніх фахівців у процесі як теоретичного, так і практичного навчання. Передбачається, що практичні заняття і виробничі практики повинні в концентрованому вигляді відображати реальні бізнес-процеси, які відбуваються на підприємствах відповідного профілю. Отже, навчання професійних кадрів має бути максимально практико-орієнтованим. Проте у період ринкової трансформації економіки та масовізації вищої освіти відбулось знецінення традицій практичної підготовки здобувачів освіти, поширились імітація та фальсифікація практики, чимало організацій взагалі відмовились працювати зі студентами, посилаючись на збереження комерційної таємниці або складні конкурентні обставини [1].

Сформований в нашій країні ринок праці вимагає переглянути традиційні підходи в професійній освіті. Влаштуваючись на роботу, випускникам потрібно бути готовими до здійснення професійної діяльності. Навіть самий старанний і талановитий студент виявляється не готовим вирішувати ті завдання, які ставить перед ним роботодавець. Випускники, влаштувавшись на роботу, змушені якийсь час опановувати основи та специфіку виробництва і набувати нових необхідних компетентностей, на яких наполягає саме цей вибраний випускником роботодавець. Безумовно, це вимагає додаткових витрат від підприємства. Через це роботодавцю вигідніше взяти на роботу людину з досвідом і не витратити кошти на додаткове практичне навчання. Особливо це справедливо для специфічних сфер людської діяльності, однією з яких є сфера телекомунікації, бо саме в цій сфері роботодавці прискіпливо відносяться як до інтегральної та загальних компетентностей випускників закладів вищої освіти, так і до професійних (специфічних) компетентностей [2, с. 693–701].

До недавнього часу участь роботодавців в оцінці фактичних результатів навчання обмежувалась, в основному, присутністю при проведенні державного іспиту та захисту випускних кваліфікаційних робіт, що не дозволяє достатньо мірою виявляти зміни вимог роботодавців до компетентностей випускників.

Здебільшого заклади вищої освіти намагаються подолати ці недоліки, впроваджуючи такі напрями розвитку партнерських відносин з організаціями-роботодавцями:

- ✦ залучення на регулярній основі роботодавців і фахівців-практиків до оцінки фактичних результатів навчання студентів і випускників, розробки програм виробничих практик, формування тематик випускних кваліфікаційних робіт;

- ✦ залучення більшого числа практикуючих фахівців-роботодавців при проведенні спільних науково-практичних конференцій;
- ✦ розвиток міжнародного співробітництва;
- ✦ залучення роботодавців до оновлення матеріально-технічної бази, освітніх ресурсів;
- ✦ проведення підвищення кваліфікації та цільової підготовки фахівців для організацій роботодавців;
- ✦ врахування потреб організацій при відкритті нових спеціальностей і створенні нових освітніх програм [2, с. 709].

Проте цих заходів явно недостатньо. Вітчизняні господарські суб'єкти повною мірою не зацікавлені в партнерській взаємодії з ЗВО і не виступають в ролі кваліфікованих замовників високопрофесійних кадрів. Цей стан речей може покращити впровадження дуальної форми освіти.

Проблемами впровадження дуальної освіти займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Дуальну освіту як інноваційний процес розглядали: Смоліна О. [3, с. 167–170], Терещенкова Е., Бернхард М. [4, с. 33–37], Бояркіна С. [5, с. 40–42], Ніколіна М., Суворова Е. [6, с. 87–92], Сайфуліна Т. [7, с. 14–19]. Проблему підвищення якості професійної підготовки спеціалістів завдяки впровадженню дуальної освіти підіймали: Барішева О. П., Вагіна В. [8, с. 116–119], Хамзіна Б., Науриз К., Жарикова Б. [9, с. 47–51], Абдрашитова Г., Корнев А., Сатаріна Г. Г. [10, с. 28–32], Баранова С. [11, с. 119–125]. Закордонний досвід впровадження дуальної освіти детально розглянуто такими вченими, як: Смирнова Е., Дикова Т. [12, с. 123–130], Кукушкіна Н., Резинкіна Л. [13, с. 35–40], Матвеев Н., Ушанова І. [14, с. 72–75]. Особливості впровадження дуальної освіти при підготовці студентів економічних та управлінських спеціальностей підкреслювали: Рувенний І. [15, с. 315–319], Долгополова Е., Кушаба К., Постнікова Е. [16, с. 62–64].

Проте недостатньо дослідженим є питання впровадження дуальної освіти в підготовку економістів і менеджерів саме сфери телекомунікацій, що обумовило вибір теми дослідження.

Дуальна освіта – це такий вид освіти, за якого теоретична підготовка майбутніх фахівців (бакалаврів, магістрів) проходить на базі освітньої організації (університету, інституту і коледжу), а практична частина (лабораторні та практичні заняття, а також навчальна, виробнича, переддипломна практика) – на робочому місці, тобто на базі підприємства чи організації. В цьому випадку підприємство, тобто роботодавець, робить замовлення освітнім установам (університетам, інститутам і коледжам) на конкретну кількість фахівців, при цьому роботодавець беруть участь і в складанні навчальних програм. Студенти проходять практику на підприємстві (відповідно до обраної спеціальності та профілю) без відриву від навчального процесу [8, с. 49].

У світовій практиці використовувалось багато різновидів дуальної освіти:

- ✦ інтегрована в навчання – студент отримує класичну освіту в ЗВО, а практичні навички за фахом отримує на підприємстві. Передбачається, що студент повинен мати середню спеціальну освіту й угоду з підприємством про надання навчального місця на умовах оплати або без такої.
- ✦ інтегрована в професійну діяльність – студент, як правило, вже має вищу освіту і досвід роботи за фахом. Однак бажає підвищити свою кваліфікацію в цій або суміжній галузі. Частину робочих днів студент проводить в ЗВО, а в інші продовжує працювати на підприємстві. Цей вид ДО також підходить для технічних фахівців, які є магістрантами за спеціальністю «Менеджмент» або «Економіка».
- ✦ інтегрована в практику – студент ЗВО проходить тривалу практику на підприємстві.

В «Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», яка була схвалена рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 26.01.2018 № 1/3-4, пропонуються три моделі щодо розподілу годин та узгодження змісту навчання:

- ✦ інтегрована модель: модель поділеного тижня (кілька днів протягом тижня у закладі освіти, інша частина тижня – на підприємстві);
- ✦ блочна модель: години розподіляються між закладом освіти та підприємством по блоках (2 тижні, місяць, семестр);
- ✦ часткова модель: частина годин практики на підприємстві покривається за рахунок годин навчання у закладі освіти [1].

Досвід використання дуальної системи освіти в світі показав такі переваги порівняно з традиційною:

- ✦ усуває основний недолік традиційних форм і методів навчання, тобто розбіжність між теорією і практикою;
- ✦ у механізмі цієї системи підготовки кадрів закладено вплив на особистість фахівця, створення нової психології майбутнього працівника;
- ✦ ця система підготовки створює високу мотивацію отримання саме тих компетентностей, що затребувані роботодавцем, тому що їх якість безпосередньо пов'язана з виконанням службових обов'язків на підприємстві;
- ✦ зацікавленість керівників відповідних компаній в практичному навчанні свого ж майбутнього працівника;
- ✦ ЗВО, що працює в тісному контакті з замовником-роботодавцем, враховує саме його вимоги до майбутніх спеціалістів в ході навчання.

Однак впровадження моделі дуальної освіти має ряд правових, організаційних і фінансових проблем. Так, на цей час у МОН України для впровадження дуальної форми освіти відсутні:

- ✦ нормативно-правова база з питань організації освітнього процесу;
- ✦ норми часу для оплати праці викладачів;

- ✦ стипендіальне забезпечення студентів;
- ✦ не досліджено попит студентів на навчання за дуальною системою освіти.

Згідно з проектом «Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні» реалізація плану її заходів передбачається лише на 2018–2022 роки [1].

Для того щоб з'ясувати попит студентів на навчання за дуальною системою освіти, відношення студентів до впровадження дуальної освіти в навчальний процес, а також їх рівень готовності студентів до цієї форми освіти, було проведено дослідження, в якому взяли участь студенти денного відділення економічних та управлінських спеціальностей Навчально-наукового Інституту економіки та менеджменту Одеської Національної Академії зв'язку ім. О. С. Попова. В дослідженні взяли участь 183 студенти денного відділення бюджетної та контрактної форм навчання: 134 студенти контрактної форми навчання, що складає 73,22 %, та 49 студентів бюджетної форми навчання, що складає 26,78 %. Серед них 90 студентів, що проходять підготовку за спеціальністю «Менеджмент», та 93 студенти спеціальності «Економіка», при цьому 110 студентів займаються на 2–4 курсах бакалаврату, а 73 студенти навчаються в магістратурі.

Студентам були задані запитання: «Чи знаєте Ви, що таке «Дуальна освіта»?». На запитання відповіли 100 % опитаних. Так, 96 студентів (52,2 %) знають, що таке «дуальна освіта» і 87 студентів (47,5 %) з такою формою освіти не знайомі. З відповідей бачимо, що не всі студенти обізнані щодо терміна «дуальна освіта». Це говорить про недостатню інформованість студентів.

Н а запитання «Чи маєте Ви досвід роботи?» відповіли 100 % опитаних (рис. 1). 49 студентів (35,5 %) не мають досвіду практичної роботи, бо після школи одразу вступили до денного відділення ЗВО, а 89 студентів (64,5 %) мають досвід практичної роботи, а звідси знайомі з вимогами роботодавців, трудовою дисципліною та в змозі оцінити важливість практичної складової набуття необхідних компетентностей.

На запитання «Хотіли б Ви поєднувати навчання з роботою (в рамках програми дуальної освіти)?» відповіли 100 % опитаних (рис. 2). 124 студентів (67,75 %) бажали б поєднувати навчання з роботою (в рамках програми дуальної освіти), 9 студентів (4,93 %) не бажають і 50 студентів (27,32 %) ще не визначились, що наочно вказує на необхідність інформування та проведення роз'яснювальної роботи.

На запитання «Яку форму дуальної освіти Ви обрали б?» відповіли 100 % опитаних (рис. 3). Не бажають навчатись за дуальною формою освіти лише 18 студентів (9,8 %), не визначили власне відношення до цієї форм навчання 16 студентів (8,7 %). При цьому 149 студентів (81,4 %) висловили бажання спробувати навчатись за різними моделями дуальної освіти. Так, спробувати інтегровану модель дуальної освіти (кілька днів тижня навчаємось, а кілька - працюємо) бажують 50 студентів (27,5 %), блочна модель дуальної освіти (декілька тиж-

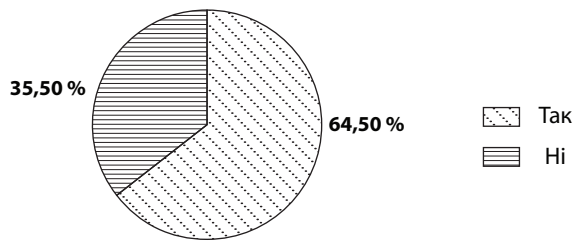

Рис. 1. Опитування на тему: «Чи маєте Ви досвід роботи?»

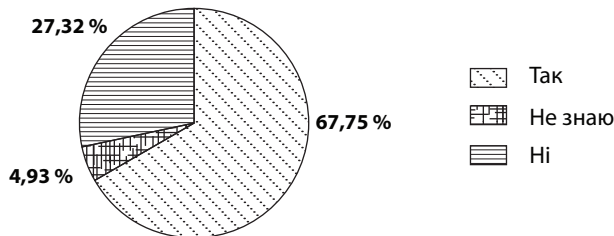

Рис. 2. «Хотіли б Ви поєднати навчання з роботою (в рамках програми дуальної освіти)?»

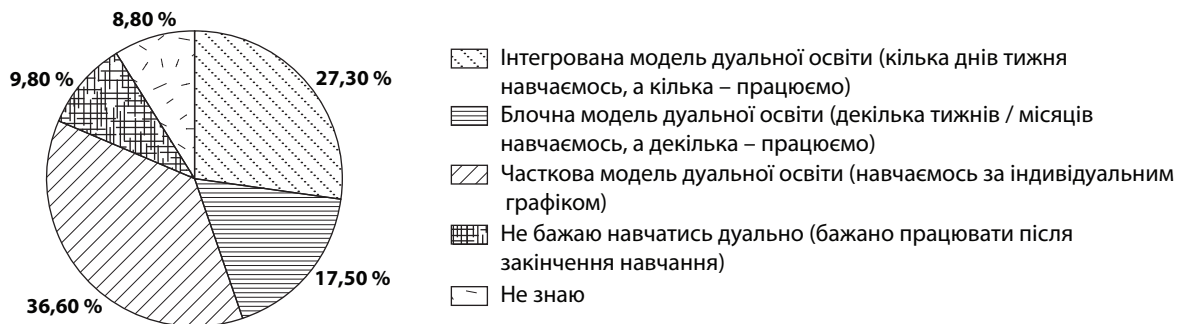

Рис. 3. Опитування на тему: «Яку форму дуальної освіти Ви би обрали?»

днів/місяців навчаємось, а декілька - працюємо) до вправи 32 студентам (17,5 %). Найбільша кількість, 67 студентів (36,6 %) обрали часткову модель дуальної освіти (навчаємось за індивідуальним графіком).

Отже, більшість студентів зацікавлена дуальної формі освіти і бажає набувати спеціальні професійні компетентності, з урахуванням побажань роботодавці, на своєму майбутньому робочому місці.

На запитання «На підприємстві якої сфери діяльності Ви бажали б пройти програму дуальної освіти?» відповіли 100 % опитаних. З них 165 студентів (90,2 %) обрали підприємства різних сфер діяльності для проходження програми навчання за дуальною формою освіти, а 18 студентів (9,8 %) підтвердили, як і в попередньому запитанні, своє небажання навчатись за дуальною формою освіти.

На підприємствах сфери зв'язку та телекомунікацій (рис. 4) бажують пройти програму дуальної освіти 21 студент (11,5 %), підприємства банківської сфери обрав 41 студент (22,4 %). Особливу зацікавленість у студентів викликали підприємства сфери готельно-ресторанного бізнесу. Проходити там програму дуальної освіти побажало 53 студенти (29 %). Також багато 50 студентів (27,3 %) обрали підприємства інших сфер діяльності.

ВИСНОВКИ

У цей час є необхідність і можливість впровадження дуальної форми для розвитку системи вищої освіти України. Це обумовлено, *по-перше*, позитивним світовим досвідом використання цієї форми освіти; *по-друге*, наявністю попиту на неї серед студентів; *по-третє*, дуальна освіта є, на нашу думку, найбільш перспективним напрямком реалізації практико-орієнтованої освіти, яка повною мірою дозволить зосередитись на формуванні у студентів відповідних компетентностей, що затребувані роботодавцями. Крім того, дуальна освіта сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств, а отже, і зростанню конкурентоспроможності країни в цілому. Однак впровадження моделі дуальної освіти має ряд правових, організаційних і фінансових проблем, які потребують подальшого дослідження для їх оптимального вирішення, бо на цей момент відсутня не лише нормативно-правова база з питань організації дуального освітнього процесу, але й досвід розробки документів, що закріплюють вимоги до дуальної моделі освіти. Це ускладняється тим, що підприємці в більшості не готові вкладати гроші в підготовку майбутніх працівників та навчання людей, які будуть займатися практичною підготовкою студентів. ■

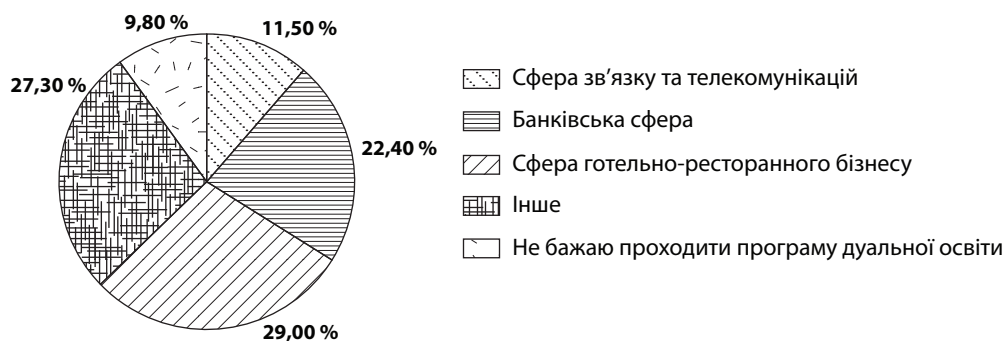

Рис. 4. Опитування на тему: «На підприємстві якої сфери діяльності Ви бажали би пройти програму дуальної освіти?»

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, що схвалена рішенням колегії МОН України від 26.01.2018 протокол № 1/3. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya.../02/kontseptsii-dualnoi-osviti.doc>

2. **Bondarenko O. M., Tardaskina T. M., Zavalevska O. V.** Requirements of modern employers for graduates competencies of economic and management specialties in telecommunications. *American Law and Economics Review*. 2018. Issue 2 (2). Vol. 20. P. 693–710.

3. **Смолина О. А.** Дуальное образование как инновационный формат профессионального образования. *Вестник научных конференций*. 2016. № 124 (16). С. 167–170.

4. **Терещенкова Е., Бернхард М.** Дуальное образование как инновационный формат системы высшего профессионального образования. *Вестник Московского гуманитарно-экономического института*. 2014. № 1 (2). С. 33–37.

5. **Бояркина С. Н.** Дуальное образование: инновационный путь повышения качества в подготовке специалистов. *Евразийский союз ученых*. 2015. № 12-3 (21). С. 40–42.

6. **Николина М. А., Суворова Е. В.** Дуальное образование как инновационная форма обучения. *Новое поколение*. 2017. № 11. С. 87–92.

7. **Сайфулина Т. О.** Дуальное образование: хорошо забытое старое или инновационный проект? *Альманах мировой науки*. 2017. № 4-2 (19). С. 14–19.

8. **Барышева О. П., Вагина В. В.** Дуальное образование – как повышение качества профессионального образования и вовлечение бизнеса в образовательный процесс // *Иноватика в современном образовании: от идеи до практики* : материалы III Междунар. науч.-практ. конф., 2017. С. 116–119.

9. **Хамзина Б. Е., Наурыз К. Ж., Жарикова Б. С.** Дуальное образование – будущее высшего образования страны. *Знание*. 2016. № 11-1 (40). С. 47–51.

10. **Абдрашитова Г. В., Корнев А. В., Сатарина Г. Г.** Дуальное образование – важный шаг в развитии профессионального образования. *Образовательная панорама*. 2014. № 2 (2). С. 28–32.

11. **Баранова С. В.** Дуальное образование: возможности реализации условий профильной подготовки кадров. *Образование и наука без границ: фундаментальные и прикладные исследования*. 2016. № 3. С. 119–125.

12. **Смирнова Е. А., Дикова Т. В.** Сетевое взаимодействие и дуальное образование как факторы непрерывного образования: отечественный и зарубежный опыт // *Технологическое образование: Достижения, инновации, перспективы*: межвуз. сб. ст. 2015. С. 123–130.

13. **Кукушкина Н. Г., Резинкина Л. В.** Дуальное профессиональное образование: опыт становления и проблемы раз-

вития. *Образование: ресурсы развития. Вестник ЛОИРО*. 2016. № 2. С. 35–40.

14. **Матвеев Н. В., Ушанова И. А.** Дуальное образование расширяет границы: очертания нового международного проекта. *Человек и образование*. 2016. № 1 (46). С. 72–75.

15. **Рувенный И. Я.** Дуальное образование как стратегическое направление практикоориентированного обучения студентов-менеджеров // *Управление экономикой: методы, модели, технологии* : материалы XVII Междунар. науч. конф., посвященной 85-летию Уфимского государственного авиационного технического университета, 2017. С. 315–319.

16. **Долгополова Е. С., Кушаба К. В., Постникова Е. В.** Дуальное образование как фактор успешной профессиональной социализации студентов, обучающихся по специальностям экономической направленности // *Поколение будущего: Взгляд молодых ученых-2017* : сб. науч. ст. 6-й Междунар. молодеж. науч. конф., 2017. С. 62–64.

REFERENCES

Abdrashitova, G. V., Kornev, A. V., and Satarina, G. G. "Dualnoye obrazovaniye vazhnyy shag v razvitiy professionalnogo obrazovaniya" [Dual education is an important step in the development of vocational education]. *Obrazovatel'naya panorama*, no. 2 (2) (2014): 28-32.

Baranova, S. V. "Dualnoye obrazovaniye: vozmozhnosti realizatsii usloviy profilnoy podgotovki kadrov" [Dual education: the possibility of implementing the conditions of specialized training]. *Obrazovaniye i nauka bez granits: fundamentalnyye i prikladnyye issledovaniya*, no. 3 (2016): 119-125.

Barysheva, O. P., and Vagina, V. V. "Dualnoye obrazovaniye - kak povysheniye kachestva professionalnogo obrazovaniya i вовлечениye biznesa v obrazovatelnyy protsess" [Dual education is like improving the quality of vocational education and engaging business in the educational process]. *Innovatika v sovremennom obrazovanii: ot idei do praktiki*, 2017. 116-119.

Bondarenko, O. M., Tardaskina, T. M., and Zavalevska, O. V. "Requirements of modern employers for graduates competencies of economic and management specialties in telecommunications". *American Law and Economics Review*, vol. 20, no. 2 (2) (2018): 693-710.

Boyarkina, S. N. "Dualnoye obrazovaniye: innovatsionnyy put povysheniya kachestva v podgotovke spetsialistov" [Dual education: an innovative way to improve the quality of training]. *Yevraziyskiy soyuz uchenykh*, no. 12-3 (21) (2015): 40-42.

Dolgoplova, Ye. S., Kushaba, K. V., and Postnikova, Ye. V. "Dualnoye obrazovaniye kak faktor uspeshnoy professionalnoy sotsializatsii studentov, obuchayushchikhsya po spetsialnostyam ekonomicheskoy napravlenosti" [Dual education as a factor in the successful professional socialization of students enrolled in

economic specialties]. *Pokoleniye budushchego: Vzglyad molodykh uchenykh-2017*, 2017. 62-64.

Khamzina, B. Ye., Nauryz, K. Zh., and Zharikova, B. S. "Dualnoye obrazovaniye - budushcheye vysshhego obrazovaniya strany" [Dual education is the future of the country's higher education]. *Znaniye*, no. 11-1 (40) (2016): 47-51.

Kukushkina, N. G., and Rezinkina, L. V. "Dualnoye profession-alnoye obrazovaniye: opyt stanovleniya i problemy razvitiya" [Dual professional education: development experience and development problems]. *Obrazovaniye: resursy razvitiya. Vestnik LOIRO*, no. 2 (2016): 35-40.

[Legal Act of Ukraine] (2018). <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya.../02/kontseptsii-dualnoi-osviti.doc>

Matveyev, N. V., and Ushanova, I. A. "Dualnoye obrazovaniye rasshiryayet granitsy: ochertaniya novogo mezhdunarodnogo proekta" [Dual education expands boundaries: the shape of a new international project]. *Chelovek i obrazovaniye*, no. 1 (46) (2016): 72-75.

Nikolina, M. A., and Suvorova, Ye. V. "Dualnoye obrazovaniye kak innovatsionnaya forma obucheniya" [Dual education as an innovative form of education]. *Novoye pokoleniye*, no. 11 (2017): 87-92.

Ruvennyy, I. Ya. "Dualnoye obrazovaniye kak strategicheskoye napravleniye praktikooryentirovannogo obucheniya

studentov-menedzherov" [Dual education as a strategic direction in the practice-oriented training of student managers]. *Upravleniye ekonomikoy: metody, modeli, tekhnologii*, 2017. 315-319.

Sayfulina, T. O. "Dualnoye obrazovaniye: khorosho zabytoye staroye ili innovatsionnyy proekt?" [Dual education: well forgotten old or innovative project?]. *Almanakh mirovoy nauki*, no. 4-2 (19) (2017): 14-19.

Smirnova, Ye. A., and Dikova, T. V. "Setevoye vzaimodeystviye i dualnoye obrazovaniye kak faktory nepreryvnogo obrazovaniya: otechestvennyy i zarubezhnyy opyt" [Network interaction and dual education as factors of continuous education: domestic and foreign experience]. *Tekhnologo-ekonomicheskoye obrazovaniye: Dostizheniya, innovatsii, perspektivy* (2015): 123-130.

Smolina, O. A. "Dualnoye obrazovaniye kak innovatsionnyy format professionalnogo obrazovaniya" [Dual education as an innovative format of vocational education]. *Vestnik nauchnykh konferentsiy*, no. 124 (16) (2016): 167-170.

Tereshchenkova, Ye., and Bernkhard, M. "Dualnoye obrazovaniye kak innovatsionnyy format sistemy vysshhego professionalnogo obrazovaniya" [Dual education as an innovative format of the system of higher professional education]. *Vestnik Moskovskogo gumanitarno-ekonomicheskogo instituta*, no. 1 (2) (2014): 33-37.